

Danuta Naruszewicz-Lesiuk

JAN KAROL KOSTRZEWSKI (1915-2005) W 100 ROCZNICĘ URODZIN

WSTĘP

Jan K. Kostrzewski urodził się 2 grudnia 1915 r. w Krakowie w rodzinie inteligenckiej. W 1934 r. rozpoczął studia medyczne na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu Jagiellońskiego. W okresie studiów uczestniczył m.in. w pracach Stowarzyszenia Studentów Zbliżenie Międzynarodowe „Liga” oraz Związku Polskiej Młodzieży Demokratycznej. W 1937 r. był współorganizatorem „Blokady Domów Akademickich” w Krakowie – akcji przeciwstawiania się wpływom organizacji prawicowych i w jakimś sensie klerykalizacji (m.in. Bratnia Pomoc Studentów UJ).

Absolutorium otrzymał w 1940 r. ale studia ukończył dopiero w 1944 r. zdając egzaminy dyplomowe na tajnym Uniwersytecie Warszawskim. Dyplom lekarza medycyny otrzymał już po wojnie w 1945 r.

Przed uzyskaniem dyplomu lekarza jako wolontariusz pracował od października 1939 roku do kwietnia 1941 r. w Klinice Chirurgicznej oraz w Oddziale Chorób Zakaźnych Szpitala Św. Łazarza w Krakowie.

W grudniu 1939 r. w Krakowie wstąpił do organizacji podziemnej „Związek Odbudowy Rzeczypospolitej (ZOR)” i do kwietnia 1941 r. pełnił obowiązki Komendanta Oddziału. Poszukiwany przez niemiecką policję w maju 1941 r. opuścił Kraków i przeniósł się do Warszawy. Tu kontynuował pracę w konspiracji: m. in. pełnił funkcję lekarza w oddziałach Armii Krajowej, organizował służbę sanitarną VII Zgrupowania Drugiego Rejonu AK Warszawa-Śródmieście. Za udział w walkach w czasie Powstania Warszawskiego został mianowany podporucznikiem czasu wojny i odznaczony Krzyżem Walecznych. Po upadku powstania – w Stalagu Lamsdorf, a następnie w obozie Keisensteinbruck k/Wiednia prowadził izbę chorych dla polskich jeńców, a w maju i czerwcu w Budapeszcie w obozie repatriantów zwalczał epidemie duru plamistego i czerwonej. Do Polski wrócił w lipcu 1945 r.

DZIAŁALNOŚĆ J. K. KOSTRZEWSKIEGO JAKO EPIDEMIOLOGA W KRAJU

Praca w Państwowym Zakładzie Higieny w Warszawie. Pracę w PZH w dziale wyrobu szczepionki przeciw durowi wysypkowemu podjął w lipcu 1941 r. początkowo jako karmiciel wszy. W lutym 1943 r. został - na jego własną prośbę skierowany do pracy w Kolumnach Przeciwepidemicznych do walki z duru plamistym. Był de facto Kierownikiem Kolumny przeciwepidemicznej działającej na terenie powiatu Sokołów-Węgrów, a następnie do połowy 1944 r. w powiecie lubelskim.

Po zakończeniu wojny i powrocie do kraju w 1945 r. podjął pracę w Zakładzie Wyrobu Surowic i Szczepionek PZH w Krakowie. Nawiązując do swoich doświadczeń wyniesionych z pracy w Kolumnach Przeciwepidemicznych już w 1946 r. opublikował pracę pt.: „Śmiertelność z duru wysypkowego w trzech miastach Polski w latach 1940-1944” (Przeł Lek 1946, nr 7-8, 153) oraz w 1947 r. „Śmiertelność z duru wysypkowego w Polsce w latach 1940-1943” (Przeł Lek 1947, nr 8-9). W 1948 r. uzyskał stopień doktora medycyny na Wydziale Lekarskim UJ na podstawie rozprawy pt.: „Znaczenie układu siateczkowo-śródbłonkowego w zimnicy”.

W 1951 r. powierzono Mu zadanie zorganizowania Działu od 1953 r. Zakładu Epidemiologii w PZH, którym kierował do 1978 r. Rozpoczął pracę od sformułowania koncepcji epidemiologii jako „nauki i działu medycyny praktycznej poświęconej badaniu warunków wpływających na powstawanie i szerzenie się chorób zakaźnych oraz ocenie skuteczności środków i metod stosowanych w ich zapobieganiu i zwalczaniu”.

Kontynuował badanie epidemiologii duru wysypkowego sporadycznego publikując wyniki w 1953 r. w Polskim Tygodniku Lekarskim „Rozpoznawania duru plamistego w okresie międzyepidemicznym” (nr 8, 281-286) oraz zamieszczając cykl prac o durze wysypkowym sporadycznym – w Przeglądzie Epidemiologicznym (1953, Nr 1, 15-42 i Nr 3 – 179-186) – z którego część III autorów: J. Kostrzewski, A. Grużewski i A. Adonajło pt. „Próba przewidywania nasilenia

duru wysypkowego w okresie międzyepidemicznym, wywołała szczególnie duże zainteresowanie.

Wrócił też do problematyki występowania epidemicznego duru wysypkowego w latach wojny 1939-1944 w Polsce (J. K. Kostrzewski, Hać A. – *Przegląd Epidem.* 1953, 7, 2, 101).

W Zakładzie Epidemiologii Państwowego Zakładu Higieny – już od 1953 r. Profesor ze współpracownikami podjął opracowanie epidemiologii *poliomyelitis* i bardzo aktualny problem bezpieczeństwa doustnej szczepionki przeciw *poliomyelitis* typu 1-CHAT i typu 3-WFOX. Szczególne znaczenie miały wyniki badań epidemiologicznych bezpieczeństwa masowych szczepień szczepionką typu 3, w tym ryzyka zachorowania osób ze styczności z osobami zaszczepionymi.

W latach 1955–1960 – wobec epidemii błonicy, która osiągnęła ogromne, nienotowane do tego czasu rozmiary – z inicjatywy i pod kierunkiem J. K. Kostrzewskiego opracowano i wdrożono plan opanowania tej epidemii. Plan obejmował nasilenie akcji szczepień przeciw błonicy pod nadzorem WSSE oraz ocenę ich skuteczności we współpracy z Zakładem Epidemiologii. J. K. Kostrzewski zwrócił uwagę na to, że przepisy Kontroli Państwowej Szczepionek są w Polsce zbyt tolerancyjne, a stosowana metodyka badań kontroli mało precyzyjna. Przedstawione decydującym postulaty poprawy w tym zakresie zostały wykorzystane – a sytuacja epidemiologiczna błonicy w kraju względnie szybko opanowana.

W tym okresie J. K. Kostrzewski podsumował swoje obserwacje dotyczące występowania sporadycznego duru wysypkowego w Polsce w latach 1952-1954 (*Przegląd Epidem.* 1956, 10, 1, 1-17) i roli nawrotów w epidemiologii duru wysypkowego (*Post Hig. Med. Dośw.* 1956, 10, 3, 209-229).

W 1957 r. J.K.Kostrzewski wystąpił z inicjatywą utworzenia towarzystwa naukowego z dziedziny epidemiologii i kliniki chorób zakaźnych – w listopadzie tego roku przy współudziale klinicyzistów – infekcjologów prof. Jana Bogdanowicza i prof. Bertolda Kassura oraz pracowników stacji sanitarno-epidemiologicznych na posiedzeniu założycielskim u w PZH zgodniono powołanie Polskiego Towarzystwa Epidemiologów i Lekarzy Chorób Zakaźnych (PTEiLChZ). Statut tego Towarzystwa władze zatwierdziły już 18 stycznia 1958 r.

W latach 1961-1970 – pracownicy Zakładu pod kierunkiem J. K. Kostrzewskiego brali czynny i znaczący udział w likwidacji epidemii ospy prawdziwej – w 1962 r. w ognisku wśród załogi hinduskiego statku na redzie Portu Gdańsk i w 1963 r. epidemii, która wybuchła we Wrocławiu.

J. K. Kostrzewski w oparciu o zdobyte w czasie epidemii ospy doświadczenie wystąpił do Ministerstwa Zdrowia i Opieki Społecznej z inicjatywą opracowania szczegółowych dyrektyw postępowania w sytuacji za-

wleczenia do kraju chorób szczególnie niebezpiecznych – tzw. „Planu alarmowego”, który po licznych konsultacjach opublikowano jako „Wytyczne Ministerstwa Zdrowia i Opieki Społecznej z dn. 2 czerwca 1966 r.” Ponadto w tym czasie opublikował podsumowanie badań nad rezerwuarem duru wysypkowego w Polsce w okresie nieepidemicznym (*Pol Tyg Lek* 1966, 2141, 1553).

Z inicjatywy i zgodnie z opracowanym przez J. K. Kostrzewskiego planem, pod Jego kierunkiem w latach 1961-1964 przeprowadzono w Polsce terenowe badanie skuteczności czterech typów szczepionek przeciwko durowi brzuszemu. Badanie objęło 1 mln 400 tys. osób na terenie powiatów o wysokiej zapadalności na dur brzuszny. W wyniku tego badania wytypowano najskuteczniejszą szczepionkę przeciw durowi brzuszemu – szczepionkę formolowo-fenolową, którą wprowadzono do stosowania w Polsce już w 1964 r. Sytuacja epidemiologiczna duru brzuszego, m.in. w związku ze zmianą szczepionki uległa na tyle poprawie, że od września 1975 r. zaprzestano masowych szczepień przeciwko durowi brzuszemu w kraju – pozostawiając ich zakres stosowania i nasilenie do decyzji wojewódzkiego inspektora sanitarnego. Koncepcja i metoda przeprowadzonego badania weszła do kanonu metodyki epidemiologicznych badań doświadczalnych w świecie.

Z inicjatywy prof. J. K. Kostrzewskiego w 1967 r. podjęto w Zakładzie badania mające na celu uzasadnienie wprowadzenia w Polsce szczepień przeciw odrze oraz wskazanie odpowiedniego typu szczepionki pod względem jej bezpieczeństwa i skuteczności. W 1975 r. szczepienie przeciw odrze w Polsce wprowadzono do kalendarza szczepień.

W 1971 r. w związku z pełnionymi funkcjami w kraju i za granicą J. K. Kostrzewski zrezygnował ze stanowiska Kierownika Zakładu Epidemiologii.

W uzupełnieniu wrywkowo tylko omówionej Jego pracy w PZH należy wspomnieć, że pod Jego kierunkiem organizowano liczne kursy atestacyjne z zakresu higieny i epidemiologii. Wszyscy zatrudnieni przez profesora pracownicy naukowcy Zakładu mieli obowiązek uzyskania specjalizacji i/lub przygotowania rozprawy doktorskiej.

Był promotorem przewodów doktorskich 9 pracowników Zakładu i wielu osób poza PZH.

Zasługuje na szczególną uwagę inicjatywa Profesora publikowania opracowań z zakresu epidemiologii opisowej i częściowo analitycznej pracowników Zakładu wykorzystujących wyniki pracy prowadzonej w Zakładzie. Pod redakcją Profesora opublikowano: „Choroby zakaźne w Polsce i ich zwalczanie w latach 1919-1962”, Warszawa: PZWL – 1964; „Choroby zakaźne w Polsce i ich zwalczanie w latach 1961-1973”, Warszawa: PZWL 1972; „Choroby zakaźne w Polsce i ich zwalczanie w latach 1970-1979”, Wrocław:

Ossolineum 1984 oraz opracowanie pod redakcją J. Kostrzewskiego i C. R. Lowe pt.: *Epidemiology. A guide to teaching methods. WHO 1971* dostępne w Polsce jako „Epidemiologia. Podręcznik metod nauczania” z udziałem w wersji polskiej Z. J. Brzezińskiego, Warszawa PZWL: 1973.

**EPIDEMIOLOGIA CHORÓB
NIEZAKAŹNYCH – ROLA J. K.
KOSTRZEWSKIEGO W WEJŚCIU W NOWĄ
PROBLEMATYKĘ EPIDEMIOLOGICZNĄ
W POLSCE**

W dniu 6 października 1964 r. w Krakowie na wspólnym posiedzeniu Polskiego Towarzystwa Epidemiologów i Lekarzy Chorób Zakaźnych oraz Komitetu Naukowego Higieny i Organizacji Ochrony Zdrowia PAN prof. J. K. Kostrzewski i prof. Kazimierz Lachowicz przedstawili programowy referat pt. „Zadania i perspektywy epidemiologii w Polsce”. W referacie zwrócili uwagę na to, że doświadczenia, które zdobyto w działalności przeciwepidemicznej i w badaniu szerzenia się i zapobieganiu chorobom zakaźnym mogą być zastosowane w badaniach występowania chorób niezakaźnych oraz sposobów zapobiegania i zwalczania tych chorób. Autorzy postulowali podjęcie badań w zakresie opracowania metodologii, planowania analizy występowania oraz oceny wskaźników informujących o stanie zdrowia ludności, czynnikach ryzyka i odległych skutkach działania czynników szkodliwych.

Była to inspiracja do podjęcia, głównie przez pracowników Państwowego Zakładu Higieny, badania wpływu zanieczyszczeń powietrza atmosferycznego na występowanie nieswoistych chorób układu oddechowego (tzw. „badania krakowskie”), jednocześnie w kraju podjęto prace z zakresu epidemiologii chorób krążenia, chorób psychoneurologicznych, nowotworowych i innych.

Wiele podjętych wówczas badań stanowiło punkt wyjścia dla oceny szeroko pojętego stanu zdrowia publicznego.

**PROFESOR J. K. KOSTRZEWSKI JAKO
ORGANIZATOR, ADMINISTRATOR
I PROMOTOR PROBLEMÓW OCHRONY
ZDROWIA**

W maju 1961 r. Profesor Jan K. Kostrzewski został powołany na stanowisko Głównego Inspektora Sanitarnego i jednocześnie Podsekretarza Stanu w Ministerstwie Zdrowia i Opieki Społecznej.

W 1963 r. Uchwałą Komitetu Ekonomicznego Rady Ministrów zostały Mu zlecone obowiązki Pełnomocnika Rządu do spraw programu rozwoju żywności i żywienia w Polsce. Program ten miał być wdrożony w ramach umowy Rządu PRL oraz Programu rozwoju ONZ i Światowej Organizacji Wyżywienia i Rolnictwa (FAO).

Jako Pełnomocnik Rządu Profesor przyczynił się do zorganizowania Instytutu Żywności i Żywienia w Warszawie. Bardzo zaangażowany w powstanie tego Instytutu miał znaczący udział w zapewnieniu mu godziwego lokum przez zbudowanie odpowiedniego gmachu przy ul. Powsińskiej w Warszawie. Ponadto służył pomocą Akademii Medycznej w Lublinie przy ukończeniu tak ważnych inwestycji jak gmachy Collegium Medicum, Collegium Pathologicum i domów akademickich.

W czasie tej kadencji GIS uchwalona została ustawa o zwalczaniu chorób zakaźnych (z dn. 13 listopada 1963 r., Dz. U. Nr 50, poz. 279). Należy zwrócić uwagę, że było to po upływie 28 lat obowiązywania ustawy o zapobieganiu chorobom zakaźnym i ich zwalczaniu z dn. 21 lutego 1935 r. (Dz. U. RP Nr 27, poz. 198). Jednocześnie wydano 6 tzw. rozporządzeń wykonawczych do ustawy i jedne wytyczne. Ustawa z 1963 r. była na tyle nowoczesna, że następną uchwalono dopiero po 38 latach, we wrześniu 2001 r.

Ponadto prof. Jan Kostrzewski z pozycji Głównego Inspektora Sanitarnego promował opracowanie zasad stosowania masowych szczepień ochronnych, organizowanych również w formie programów szczepień – wprowadzono pojęcie Kalendarzy szczepień, jak i szczepień prowadzonych akcyjnie. W okresie Jego pracy jako Głównego Inspektora Sanitarnego w Polsce wystąpiło kilka dużych epidemii, których zasady zwalczania uwzględniono w omawianiu działania Profesora jako Kierownika Zakładu Epidemiologii. Podczas kadencji prof. J. K. Kostrzewskiego problem zakażeń szpitalnych, ich zapobiegania i zwalczania uzyskał od strony administracyjnej, jak również fachowej, wysoką rangę.

Prof. Jan K. Kostrzewski pełnił funkcję Głównego Inspektora Sanitarnego do lipca 1968 r., kiedy został powołany na stanowisko Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej (ponowne powołanie na to stanowisko w czerwcu 1969 r.). Stanowisko to zajmował do końca kadencji Sejmu i zmiany rządu w kwietniu 1972 r.

**DZIAŁALNOŚĆ JANA K.
KOSTRZEWSKIEGO - CZŁONKA POLSKIEJ
AKADEMII NAUK**

W 1967 r. w życiorysie naukowym Jana K. Kostrzewskiego należy odnotować dwie ważne daty. W kwietniu 1967 r. otrzymał tytuł naukowy profesora

zwyczajnego nauk medycznych a w maju 1967 roku został wybrany na członka korespondenta Polskiej Akademii Nauk.

W latach 1968, 1971, 1980 i 1983 Zgromadzenie Ogólne PAN wybrało Go na członka Prezydium PAN. W kwietniu 1972 r. - po zakończeniu kadencji Sejmu i zmianie rządu i ustąpieniu Jan K. Kostrzewskiego ze stanowiska Ministra Zdrowia – Prezes Rady Ministrów powołał Go na stanowisko Sekretarza Wydziału VI Nauk Medycznych PAN. Stanowisko to profesor piastował do grudnia 1980 r.

W grudniu 1980 r. J. K. Kostrzewski został wybrany przez Zgromadzenie Ogólne PAN na Wiceprezesa PAN. W cztery lata później w grudniu 1984 r. i sześć lat później tzn. w grudniu 1986 r. wybrano Go na Prezesa PAN – na tym stanowisku pozostał do stycznia 1989 roku.

W 1985 r. J. K. Kostrzewski został wybrany na posła do Sejmu PRL w Kadencji 1985-1989, w tych latach był również wiceprzewodniczącym Rady Krajowej Patriotycznego Ruchu Odrodzenia Narodowego, ponadto powołano Go w skład Rady Konsultacyjnej przy Przewodniczącym Rady Państwa działającej w latach 1986-1989.

W ramach działalności społecznej Profesor przewodniczył Krajowemu Komitetowi Narodowego Funduszu Ochrony Zdrowia, który to Komitet miał udział w sfinansowaniu lub sfinansował całkowicie budowę wielu obiektów szpitalnych czy sanatoryjnych. W 1982 r. Profesor przewodniczył Społecznemu Komitetowi Budowy Pomnika – Szpitala Centrum Zdrowia Dziecka.

DZIAŁALNOŚĆ J. K. KOSTRZEWSKIEGO NA FORUM MIĘDZYNARODOWYM

Mimo prowadzonej intensywnej pracy naukowej i dydaktycznej oraz pełnienia wielu odpowiedzialnych funkcji w kraju, J. K. Kostrzewski rozwijał ożywioną działalność w międzynarodowych organizacjach, zajmujących się zapobieganiem i zwalczaniem chorób, głównie zakaźnych. Przygotowaniem do tej działalności było ukończenie, jako stypendyście ŚOZ studiów w Harvard School of Public Health w Bostonie, zakończonych uzyskaniem w 1958 r. dyplomu magistra Zdrowia Publicznego.

Od 1960 roku był członkiem panelu Ekspertów ŚOZ – w latach 1968, 1970 i 1973 przewodniczył polskiej delegacji na Światowym Zgromadzeniu Zdrowia. W lipcu 1969 roku został wybrany na Wiceprezydenta Światowego Zgromadzenia Zdrowia na rok 1969/1970 (w Bostonie, USA). Od 1973 do 1976 roku był z wyboru członkiem Rady Wykonawczej ŚOZ, a w roku 1975 wybrano Go na przewodniczącego Rady Wykonawczej ŚOZ na lata 1975-1976. Należy zaznaczyć, że jest

współautorem Generalnego Programu Pracy ŚOZ na lata 1978-1983.

Od września 1971 do sierpnia 1984 r. J.K. Kostrzewski był członkiem Rady Wykonawczej Międzynarodowego Towarzystwa Epidemiologicznego (*International Epidemiological Association –IEA*) oficjalnie związanego z ŚOZ, afiliowanego do Rady Międzynarodowych Organizacji Nauk Medycznych. We wrześniu 1977 roku wybrano Go na przewodniczącego tej Rady i na prezydenta Międzynarodowego Towarzystwa Epidemiologicznego na lata 1977-1981.

W latach 1977-1979 był przewodniczącym Międzynarodowej Komisji oceny wykorzenienia ospy w Indiach, Butanie, Nepalu, Etiopii i w krajach Rogu Afryki – Dżibuti, Kenii i Somalii oraz wiceprzewodniczącym Światowej Komisji powołanej dla oceny wykorzenienia ospy w świecie. Komisja ta w grudniu 1979 r. uznała, że zakończono program wykorzenienia ospy w świecie pełnym sukcesem.

Prof. J. Kostrzewski jest jednym z inicjatorów światowego, rozszerzonego programu szczepień przeciw gruźlicy, błonicy, tężcowi, krztuścowi, poliomyelitis i odrze, w latach 1978-1985 przewodniczył Światowej Grupie Doradczej (*Global Advisory Group*) tego programu.

W latach 1978-1982 był członkiem Rady Naukowo-Technicznej Specjalnego Programu Badań Chorób Tropikalnych UNDP (*World Bank*) WHO, a od 1982 do 1986 roku przewodniczył grupie wzmocnienia badań chorób tropikalnych w krajach Trzeciego Świata (*Research Strengthening Group*).

Od 1978 do 1981 roku był członkiem, a od 1982 do 1986 roku przewodniczył Technicznej Grupie Doradczej (*Technical Advisory Group*) Światowego Programu zwalczania chorób biegunkowych.

W latach 1979-1987 był członkiem, a w latach 1983-1984 przewodniczącym Rady Nadzorczej Międzynarodowego Centrum Badań Chorób Biegunkowych w Dhaka, Bangladesz.

W latach 1980-1983 był członkiem Światowego Komitetu Doradczego Badań Medycznych ŚOZ w Genewie, a w 1983 r. wybrano Go na wiceprezydenta tego Komitetu.

Dwukrotnie – w lipcu i sierpniu 1983 oraz w lipcu i sierpniu 1984 roku pracował jako konsultant Komitetu Rzeki Mekong, w ocenie skutków zdrowotnych planowanego zagospodarowania wód dolnego basenu rzeki Mekong w Laosie, Kambodży, Tajlandii i Wietnamie. Opracował raport pt.: „*Preliminary Reconnaissance for Basinwide Reconnaissance Survey of Waterborne Disease*”

W latach 1986-1987 prowadził wykłady Health Clark Lecturship w London School of Hygiene and Tropical Medicine University of London.

Szczególne znaczenie pod koniec tego okresu miała Jego współpraca w ramach światowego programu wykorzenienia poliomyelitis. J. K. Kostrzewski wchodził w skład 12 osobowej grupy ekspertów stanowiącej Międzynarodową Komisję do Potwierdzenia Wykorzenienia Poliomyelitis w krajach Ameryki (*International Certification Commission on Polio Eradication ICC-PE*), co osiągnięto we wrześniu 1991 roku. Ponadto w latach 1995-1996 Profesor przewodniczył Światowej Komisji dla Potwierdzenia Wykorzenienia Poliomyelitis w świecie, a następnie do 2000 roku brał udział w pracach tej Komisji.

Oprócz prac w wymienionych komisjach J. Kostrzewski wielokrotnie uczestniczył w międzynarodowych zjazdach, grupach ekspertów i konferencjach naukowych poświęconych głównie epidemiologii, wirusologii, statystyce i organizacji ochrony zdrowia. Jako ekspert ŚOZ brał udział w międzynarodowych programach i komisjach działających w krajach tropikalnych Afryki, Regionu Wschodniego Morza Śródziemnego, w Ameryce Łacińskiej, w krajach Południowo-Wschodniej Azji i Zachodniego Pacyfiku. Często przewodniczył grupom specjalistów i obradom międzynarodowych komisji. Był członkiem zagranicznym Narodowej Akademii Medycyny Francji, członkiem zagranicznym Narodowej Akademii Nauk Indii (członek honorowy) oraz członkiem Akademii Nauk Medycznych Rosji.

DZIAŁALNOŚĆ J. K. KOSTRZEWSKIEGO PO OSIĄGNIĘCIU WIEKU EMERYTALNEGO

W 1989 r. prof. J. K. Kostrzewski przeszedł na emeryturę, tzn. wycofał się z pełnienia różnych funkcji, a w 1991 r. przestał być członkiem Rady Naukowej PZH.

Nie oznaczało to całkowitego zawieszenia Jego działalności jako epidemiologa – autora lub redaktora. Już w 1991 r. przekazał do druku pracę pt. „Szczepienia ochronne w programach Światowej Organizacji Zdrowia” – rozdział w książce „Szczepienia ochronne” pod red. B. Dębiec i W. Magdzik. W 1993 r. ukazała się książka „Choroby zakaźne i pasożytnicze – zapobieganie i zwalczanie (rodzaj *Vademecum* pod red. W. Magdzika – wyd. Vesalius – Kraków), w której jest autorem 8 rozdziałów i przedmowy.

W 2001 r. ukazała się monografia pt. „Choroby zakaźne i ich zwalczanie na ziemiach polskich w XX wieku” wyd. PZWL, której jest współredaktorem (z W. Magdzikiem i D. Naruszewicz-Lesiuk) oraz współautorem kilku rozdziałów.

W dniu 6 grudnia 2000 r. w związku z jubileuszem 85-lecia urodzin prof. J. K. Kostrzewskiego zostało zorganizowane uroczyste posiedzenie Rady Naukowej PZH, na które został zaproszony. Profesor nie wziął udziału w posiedzeniu, ale przesłał podziękowanie za zaproszenie i przekazany Mu okolicznościowy referat – laudację.

Uczestniczył jeszcze w zorganizowanej w PZH w dniu 8 października 2002 r. konferencji naukowej – z okazji i podpisania certyfikatu eradykacji poliomyelitis w Regionie Europejskim (Kopenhaga 21.06.2002). Była to Jego ostatnia wizyta w Państwowym Zakładzie Higieny.

Zmarł 27 maja 2005 r. w wieku 89 lat i został pochowany w dniu 2.06.2005 r. na cmentarzu przy kościele pw. Św. Katarzyny przy ul. Fosa 17 w Warszawie. W imieniu Dyrekcji i pracowników PZH pożegnał Go prof. dr hab. Mirosław Wysocki.

W 2014 r. Jego syn Piotr Kostrzewski wręczył mi książkę swojego autorstwa pt. „Jan Karol Kostrzewski – nie tylko epidemiologia” – powiedziałabym – nie tylko epidemiolog!

Jest to niezwykle cenna monografia, w której Autor wykorzystał bardzo umiejętnie materiały z bogatego, prywatnego archiwum prof. J.K.Kostrzewskiego. Na uwagę zasługują m.in. zamieszczone w monografii informacje dotyczące kontaktów Profesora ze środowiskiem naukowym w Polsce i za granicą.

Dużą trudność sprawiło mi zestawienie w tak dużym skrócie najważniejszych informacji o wybitnym uczonym i wielce zasłużonym w wielu dziedzinach człowieku. Było to tym trudniejsze, że wspominał swojego nauczyciela, promotora i wieloletniego szefa w Zakładzie, w którym zaproponował mi zatrudnienie i w Dziale Dydaktycznym PZH – Studium Sanitarно-Higienicznym, który miałam na Jego polecenie zorganizować, i wreszcie w Redakcji Przeglądu Epidemiologicznego, którym to kwartalnikiem miałam się zajmować „najlepiej jak Pani to potrafi”.

Otrzymano: 15.07.2015

Zaakceptowano do publikacji: 19.08.2015 r.

Adres do korespondencji:

Danuta Naruszewicz-Lesiuk

NIZP-PZH Redakcja Przeglądu Epidemiologicznego
ul. Chocimska 24, 00791 Warszawa

